

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการบรรยายประเภทการสำรวจ มุ่งศึกษาบทบาทของ ผู้สูงอายุในสังคมไทยตามการรับรู้ของกลุ่มเยาวชน และผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมี รายละเอียดและขั้นตอนในการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ก. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติการสำรวจสำมะโนประชากรของสำนักงาน สถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2523 เป็นหลักในการเลือกตัวอย่าง คือ

1. เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุ ระหว่าง 15-24 ปี ในปี พ.ศ. 2529 ที่ อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,113,476 คน
2. ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุ ระหว่าง 60-74 ปี ในปี พ.ศ. 2529 ที่ อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 252,435 คน

ข. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) โดยมีเขตท้องที่ในกรุงเทพมหานครและชุมนุมอาคาร (ตามการแบ่งของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ) เป็นหน่วยของการสุ่ม มีกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุเป็นหน่วยของการ วิเคราะห์ ดังมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. สุ่มเขตท้องที่ในกรุงเทพมหานคร ที่จะทำการสำรวจโดยใช้การสุ่ม แบบ ความน่าจะเป็นของการเลือกไม่เท่ากัน (Unequal Probability Sampling) ได้เขตที่ตก เป็นหน่วยของการสำรวจกลุ่มตัวอย่างละ 2 เขต คือ

- 1.1 กลุ่มเยาวชน ได้เขตที่ตกเป็นหน่วยของการสำรวจ คือ เขตปทุมวัน และเขตยานนาวา

1.2 กลุ่มผู้สูงอายุ ไคเขตที่ตกเป็นหน่วยของการสำรวจ คือ เขตปทุมวัน และเขตภาษีเจริญ

2. เมื่อไคเขตที่ตกเป็นหน่วยของการสำรวจแล้ว จึงสุ่มชุมชนอาคารในเขตสำรวจนั้น โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) หลังจากนั้นจึงทำการศึกษานำ (Pilot Study) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเยาวชนและผู้สูงอายุ กลุ่มละ 30 คน ในพื้นที่ที่ตกเป็นหน่วยของการสำรวจเพื่อวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (Variance) ของกลุ่มตัวอย่างในการคำนวณขนาดตัวอย่างที่ต้องใช้ในการสำรวจ ไคกลุ่มตัวอย่างเยาวชนจำนวน 400 คน และกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 303 คน (รายละเอียดเกี่ยวกับสูตรและการคำนวณอยู่ในภาคผนวก ก) ซึ่งลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเยาวชนและผู้สูงอายุ จำแนกตามเขตสำรวจและเพศแสดงอยู่ในตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 3 จำนวนเยาวชน จำแนกตาม เขตสำรวจ และเพศ

เขตสำรวจ	เพศ	ชาย	หญิง	รวม
เขตปทุมวัน				
แขวงรองเมือง		23	20	43
แขวงวังใหม่		12	13	25
แขวงสวนลุมพินี		38	44	82
รวม		73	77	150
เขตยานนาวา				
แขวงช่องนนทรี		4	14	18
แขวงทุ่งวัดดอน		31	29	60
แขวงบางคอแหลม		12	2	14
แขวงบางโคล่		28	39	67
แขวงบางโพงพาง		13	11	24
แขวงยานนาวา		19	20	39
แขวงวัดพระยาไกร		15	13	28
รวม		122	128	250
รวม		195	205	400

ตารางที่ 4 จำนวนผู้สูงอายุ จำแนกตามเขตสำรวจและเพศ

เขตสำรวจ	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
เขตปทุมวัน			
แขวงรองเมือง	12	10	22
แขวงวังใหม่	3	4	7
แขวงสวนลุมพินี	26	35	61
รวม	41	49	90
เขตภาษีเจริญ			
แขวงคลองขวาง	9	12	21
แขวงคูหาสวรรค์	6	5	11
แขวงบางแค	24	19	43
แขวงบางแคเหนือ	13	9	22
แขวงบางควน	19	17	36
แขวงบางไผ่	3	6	9
แขวงบางแวก	5	3	8
แขวงบางหว้า	10	14	24
แขวงปากคลองภาษีเจริญ	12	27	39
รวม	101	112	213
รวม	142	161	303

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนในการสร้างและการใช้ ดังนี้

ก. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย รวมทั้งยังได้ใช้วิธีการศึกษานำในการรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยใช้คำถามปลายเปิด ตามกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุ กลุ่มละ 30 คน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์ผู้สูงอายุอย่างไม่เป็นทางการ จำนวน 5 คน ที่เคยประกอบอาชีพแตกต่างกัน ได้แก่ แพทย์ พยาบาล อาจารย์ พนักงานบริษัท และแม่บ้าน โดยให้กลุ่มดังกล่าว เสนอบทบาทที่สำคัญของผู้สูงอายุทั้งในครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้เพื่อการสร้างแบบสำรวจใหม่ที่มีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

2. ผู้วิจัยนำแนวคิดที่ได้จากข้อ 1. มาร่างแบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยแบบสำรวจมีลักษณะเป็นแบบเกณฑ์ประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยมากที่สุด แลวนำมาให้อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยตรวจแก้ไขตามเนื้อหา ภาษา และสำนวนที่ใช้ในแบบสำรวจใหม่เพื่อความชัดเจนและเข้าใจง่าย

3. นำแบบสำรวจไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุจำนวนกลุ่มละ 30 คน ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อความ และความหมายของภาษาที่ใช้ โดยให้ผู้ตอบแบบสำรวจแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไว้ตอนท้ายของแบบสำรวจ ซึ่งปรากฏว่า กลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ข้อเสนอแนะว่า ไม่สามารถแยกความคิดเห็นระหว่างการเห็นด้วยมากที่สุดกับการเห็นด้วย และการไม่เห็นด้วยมากที่สุดกับการไม่เห็นด้วยได้ ควรปรับระดับความคิดเห็นเป็น 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย

ผู้วิจัยจึงปรับระดับความคิดเห็นในแบบสำรวจจากเกณฑ์ประมาณค่า 5 ระดับ เป็น 3 ระดับ ซึ่งผลการทดสอบความเที่ยงจากการปรับระดับเกณฑ์ประมาณค่า 5 ระดับ เป็น 3 ระดับ

ของแบบสำรวจพบว่าคุณสูงอายุนั้นพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังแสดงในตารางที่ 46) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธารทิพย์ ประเสริฐสม (2522 : 39) ที่พบว่า ความเที่ยงมาตราวัดทัศนคติแบบลิเคอร์ที่มีจำนวนรายการคำตอบเป็น 3 ถึง 7 รายการ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ปรับปรุงแก้ไขข้อความในแบบสำรวจให้มีความชัดเจนและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะได้ลักษณะของแบบสำรวจ ดังต่อไปนี้

ข. ลักษณะของแบบสำรวจ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อกระทงที่ถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจมี 2 ชุดคำถาม คือ

1. ชุดคำถามสำหรับเยาวชน มี 8 ข้อ
2. ชุดคำถามสำหรับผู้สูงอายุ มี 12 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย ในลักษณะ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย ซึ่งเนื้อหาของแบบสำรวจ แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ

1. บทบาทครอบครัว
 - 1.1 ในฐานะสามีภรรยา 10 ข้อ
 - 1.2 ในฐานะบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ 28 ข้อ
 - 1.3 ในด้านเศรษฐกิจ 9 ข้อ
2. บทบาทต่อชุมชน
 - 2.1 ในด้านการเป็นผู้นำชุมชน 8 ข้อ
 - 2.2 ในด้านการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้คำแนะนำ และเป็นพี่ปรึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชน 7 ข้อ
 - 2.3 ในด้านการเป็นผู้เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือชุมชน 8 ข้อ
 - 2.4 ในด้านการเป็นภาระและไม่มีบทบาทใด ๆ ในชุมชน 2 ข้อ

ค. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 5 คน เพื่อให้มั่นใจว่า ผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลมีความเที่ยงตรงในการเก็บข้อมูลใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. จัดอบรมให้ทุกคนมีความเข้าใจในการใช้แบบสำรวจ และความหมายของข้อความในแบบสำรวจตรงกัน

2. ใช้เทคนิคการสังเกต โดยผู้วิจัยออกเก็บข้อมูลกับผู้ช่วยวิจัยแต่ละคนจนมั่นใจว่าผู้ช่วยวิจัยทั้ง 5 คนจะสามารถเก็บข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน

3. ทดสอบค่าความเที่ยงของผู้ให้คะแนน (Scorer Reliability) เพื่อให้มั่นใจว่าผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยมีความคงที่ในการให้คะแนนในการสัมภาษณ์ โดยทดสอบจากคะแนนผู้สัมภาษณ์เป็นคู่ ในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ 30 คน ซึ่งปรากฏค่าความเที่ยง ดังนี้

บทบาทต่อครอบครัว

3.1	ในฐานะสามีภรรยา	มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง	.9979
3.2	ในฐานะบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่	มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง	.9888
3.3	ในสถานเศรษฐกิจ	มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง	.9872

บทบาทต่อชุมชน

3.4	ในด้านการเป็นผู้นำชุมชน	มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง	.9981
3.5	ในด้านการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชน	มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง	.9839
3.6	ในด้านการเป็นผู้เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือชุมชน	มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง	.9786
3.7	ในด้านการเป็นภาระและไม่มีบทบาทใด ๆ ในชุมชน	มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง	.9681
	แบบสำรวจทั้งหมด	มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง	.9943

จากขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ตลอดจนการเตรียมการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยมีความมั่นใจในการใช้แบบสำรวจว่าสามารถใช้เครื่องมืออย่างมีคุณภาพในการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ลักษณะ คือ

1. กลุ่มตัวอย่างเยาวชน ให้ทำแบบสำรวจด้วยตนเอง
2. กลุ่มผู้สูงอายุ ใช้วิธีการสัมภาษณ์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มโดยแนบจดหมายเพื่อชี้แจงจุดมุ่งหมายและความสำคัญในการตอบแบบสำรวจไปด้วย

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มตั้งแต่วันที่ 25 ตุลาคม 2529 จนถึงวันที่ 12 ธันวาคม 2529 รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 49 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เอส พี เอส เอส เอ็กซ์ (SPSS^x - Statistical Package for the Social Science X) ดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอนต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจ นำมาหาค่าความถี่และร้อยละ ซึ่งแจกแจงรายละเอียดในรูปของตาราง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย ตามการรับรู้ของเยาวชนและผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร มีเกณฑ์ในการบันทึกคะแนน คือ

1	คะแนน	เมื่อผู้ตอบรับว่า	เห็นด้วย
2	คะแนน	เมื่อผู้ตอบรับว่า	ไม่เห็นใจ
3	คะแนน	เมื่อผู้ตอบรับว่า	ไม่เห็นด้วย

จากนั้น ผู้วิจัยหาค่ามัธยฐานและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ ซึ่งจะแปลความหมายของคะแนนตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด ดังนี้

1. ค่ามัธยฐานเลขคณิต ต่ำกว่า 1.5 หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้หรือเห็น
ด้วยกับข้อความนั้นว่าเป็นบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย

2. ค่ามัธยฐานเลขคณิต ระหว่าง 1.5 ถึง 2.5 หมายความว่า กลุ่มตัวอย่าง
แสดงการรับรู้อย่างไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นว่าเป็นบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย

3. ค่ามัธยฐานเลขคณิต สูงกว่า 2.5 หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างไม่รับรู้หรือไม่
เห็นด้วยกับข้อความนั้นว่าเป็นบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย

ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นการแสดงความสอดคล้องของความคิดเห็นของกลุ่ม
ตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้

1. ถ้าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าต่ำกว่า 0.5 ถือว่าความคิดเห็นของกลุ่ม
ตัวอย่างมีความสอดคล้องกัน

2. ถ้าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า 0.5 ขึ้นไป ถือว่าความคิดเห็นของกลุ่มมี
ความแตกต่างกัน